

Koordinovaný lokální systém podpory rodinám

■ **Text: Mgr. Pavlína Kráčmarová, MBA,**
ředitelka Ecce Homo Šternberk

Co je pro vás právě teď důležité? Mít klid. Co byste potřebovala? Už nechci mít strach, že mi vezmou děti.

Když jsme se rozhodli pomoci otevřeného dialogu změnit náš přístup ke klientům, nebylo to jednoduché ani rychlé. Nyní již víme, že k rodinám musíme přistupovat více s laskavostí a pochopením než „dobrymi radami“ a že musíme do rodiny s podporou přijít včas. Ne po druhém odkladu a intervenci OSPOD.

V rámci naší činnosti na Šternbersku jsme věděli, že je třeba začít podporovat rodiny dříve, než se děti stanou dětmi ohroženými. V současném systému se o potřebách dozvídáme pozdě, když jdou děti do mateřské školy či když nastoupí do povinného předškolního ročníku. Přitom první roky jsou pro jejich zdravý rozvoj rozhodující.

Rozhodli jsme se proto začít realizovat provázaný a koordinovaný systém podpory rodinám. Je důležité říct, že máme k dispozici dětskou skupinu, která je poskytována rodinám bez poplatku, předškolní klub, komunitní centrum, sociální službu a doučovací kluby. Sociálně-aktivizační služba tedy nestojí sama, ale pomocí case managementu dokážeme podporu zacílit a i vyhledávání rodin, které podporu potřebují a samy by se na služby neobrátily, se nám daří.

Fáze první: Včasná péče je pro rozvoj dětí klíčová. Poskytuje stabilní základ, na němž mohou v budoucnu stavět.

Začít s podporou včas je pro zdravý vývoj dětí naprosto zásadní – budujeme pevné základy již v raném dětství:

Včasnou péči u nás poté realizují kolegyne, které provedou základní mapování potřeb a poté s rodiči nacvičují péči i mohou donést vhodné pomůcky, které rodině zapůjčíme. Jedná se tedy o období rané péče, ale cílová skupina naší práce jsou rodiny se sociálním znevýhodněním – mladí rodiče s dětmi, romská komunita, osamělé maminky či tatínkové a další.

Mnohdy stačí jen rozhovor a podpora pohody v rodině a vztahy se začnou měnit tak, aby rodiče pro děti zvládali vytvořit bezpečné a podnětné prostředí. Všichni naši pracovníci také prochází dlouhodobým výcvikem v otevřeném dialogu a jeho principy nám pomáhají pochopit příběhy našich klientů a aktivizovat nejen je, ale i jejich vztahové sítě.

Velkou oporou je pro nás také síťování s kolegy ze sociálních odborů či s úředníky malých obcí. Příležitostí je pak zapojení zdravotního sektoru. V tomto nám pomáhá, že jsme součástí Platformy pro včasnou péči, kde nás učí, jak na území tvořit spolupracující a učící se koordinovaný systém.

► Kazuistika 1:

Mladí, nezletilí rodiče se svým miminkem žijí v bytě u babičky a dědy. Sdílí domácnost ještě s dcerou babičky a dědy. Rodiče matky se nezapojují. Po narození miminka nás kontaktovala babička, že její 17letá snacha a 15letý syn potřebují pomoci s péčí o miminko. Mladí rodiče, zejména ti nezletilí, často čelí výzvám, na které nejsou plně připraveni, a tak je poskytnutí praktických rad a podpory klíčové. Mladá maminka je ale velmi snaživá a chce pro své miminko jen to nejlepší. Pracovnice do rodiny dochází každý týden a ukazuje mamince, jak s miminkem správně manipulovat, jak si s ním hrát, jakou potřebuje péči. Pracovnice mamince poskytuje i materiály, ve kterých si může pročítat, co vše může s miminkem dělat (písničky, říkanky, básničky). Psychomotorický vývoj miminka je velice důležitý, oba rodiče se nyní snaží, aby jejich syn měl veškerou péči. Maminka se prostřednictvím naší práce učí, co je správná péče o miminko. A výsledkem snad bude spokojená rodina.

► Kazuistika 2:

Maminka s partnerem jsou rodiči roční holčičky. Společnou domácnost sdílí s dalšími dvěma dětmi (chlapec 10 let, dívka 13 let). Maminka děti se ocitá ve velmi složité situaci. Všem dětem se snaží zajistit hezký domov, přála by si, aby všichni společně dobře vycházeli. Avšak její současný přítel, se kterým má malou dcerku, si se staršími dětmi příliš nerozumí. V rodině dochází k častým hádkám, které děti velmi špatně snášejí. Tato nelehká situace se odráží ve škole, kde mají obě děti problémy nejen s prospěchem, ale také s chováním, dcera inklinuje k sebepoškozování a užívání návykových látek. Dceru má maminka ve střídavé péči s bývalým partnerem, ta se však často ke svému otci uchyluje i v době, kdy má pobývat s matkou. Chlapec svého biologického otce nikdy nepoznal, se svojí starší sestrou však často bývá u jejího otce, kterého považuje za svého tátu. Tato situace maminku velmi trápí, má pocit, že výchovu svých dětí nezvládá a je toho na ni moc.

Do rodiny dochází pracovník, který poskytuje mamince nejen psychickou podporu, ale také jí pomáhá s přípravou syna do školy,

s vyhledáním odborné pomoci pro dceru či při komunikaci s dalšími odborníky (psychologem, psychiatrem, třídním pedagogem, pedagogicko-psychologickou poradnou, trenérem zájmového kroužku).

Výsledkem naší spolupráce a jistě úspěchem je zlepšení prospěchu syna ve škole, kladná zpětná vazba od třídního učitele i trenéra zájmového kroužku, zlepšení vztahů se synem i dcerou. Především spokojená maminka, která se může kdykoli pracovníkovi vypovídat a obracet se na něho s různými těžkostmi, a má tak více sil na péči o miminko.

Fáze druhá: U rodin se staršími dětmi navazuje na včasnou péči sociální práce ve školství (školská sociální práce)

Děti celkově tráví často více času ve škole než v rodině. Je třeba rozpoznat počínající potíže a spolupracovat s učiteli na včasném odhalení náročných situací, kterými děti procházejí. Nezvládání těchto situací pak vede ke zhoršenému chování, horším známkám a je ohrožen školní úspěch. Naprosto klíčová je důvěra ředitele školy i všech pracovníků ve škole. Poté i žáci vidí, že sociální pracovník není člověk zvenku, který říká, jak mají řešit své problémy nebo že zasahuje do výuky. Je to podpůrný pracovník pro děti, rodiče i učitele.

Sociální pracovník Ecce Homo je přítomný přímo ve škole na základě Rámcové dohody o spolupráci s NNO a školou a je součástí školského poradenského pracoviště. Chodí do školy jednou týdně na celý den a po počátečním seznámení se se školou a učiteli se dostává do hodin. Žáci za ním chodí, když mají potíže se školním prospěchem či domácí přípravou nebo si neví rady ve vztazích nejen se spolužáky, učiteli nebo rodiči a podobně. S rodiči zase například řeší, když se dítě necítí ve škole dobře nebo jsou pro něj informace ze školy matoucí.

Pracovník může docházet i do rodin či je doprovázet ke specialistům, když to dítě potřebuje. U nás tyto činnosti předává se souhlasem zákonných zástupců sociálně-aktivizační službě pro rodiny s dětmi a dále se soustředí na činnosti související se školou. Například pomůže s pomůckami (hledáme zdroje přes nadace), řeší absence a jejich důvody či je přítomen na jednáních, když má dítě výchovné potíže.

► Kazuistika 3:

Ve škole údajně neřeší, kam mladá slečna půjde na střední školu. Je jí 17 let a končí do-

cházkou speciální třídy. Prarodiče jsou podle ZŠ neochotní spolupracovat, jsou prý konfliktovní. Dívka již dříve opakovaně mluvila o škole s despektem s důrazem na to, že se k ní chovají špatně.

Babička už také neví, co dál, jen ví, že budoucnost vnučky je velmi nejistá. Prý neumí ani číst ani počítat. První ani druhé kolo přihlášek na ZŠ neřešili, jsou už unavení a nevědí, jak dál.

S dívkou se pracovník baví o její budoucnosti a SŠ. A zjišťujeme, že se chce ohledně SŠ rozhodnout sama, chce, aby bylo respektováno její přání, jedna z nabízených škol je pro ni zajímavá, ale má velké obavy, že je daleko a ona neumí cestovat autobusem. Vnímá také to, že dojíždění bude nákladné. A je potřeba začít řešit s pracovníkem stipendia. A interнат dle dědečka nepřipadá v úvahu. Hrozí, že výběr SŠ vzdají. Nakonec se pracovníkovi po dohodě se slečnou podařilo najít ve 3. kole školu v blízkém městě. Přihlášku prarodiče podal a dívka je přijata.

Mezitím se zhoršuje situace s bydlením v nevyhovujících podmínkách. Nový nájem nevyšel, a tak je nutné najít řešení odpojení vody, což se za pomoci sociálně-aktivizační služby daří, je zařízení náhradní zdroj vody. Kvůli konfliktu s pronajímatelem je nelegálně odpojena elekt-

Ecce Homo Šternberk

Spolek Ecce Homo Šternberk vznikl v roce 1996 na podporu osob se zdravotním postižením. Postupně svou činnost rozšířil a dnes tvoří ucelený systém podpory osobám s různými znevýhodněními na území Šternberska. Zabývá se nejen sociálními službami, ale i službami péče o dítě, komunitní prací a neformálním vzděláváním.

Otevřený dialog

Otevřený dialog je komplexní způsob organizace péče o duševní zdraví, který zahrnuje psychoterapeutickou práci s lidmi procházejícími akutní psychosociální krizí a s jejich sociální sítí. V sociálně-aktivizační službě ho lze použít trojím způsobem, a to:

1. Vnitřní mechanismus týmu, tj. jednotliví členové týmu se vůči sobě chovají na základě uplatnitelných principů otevřeného dialogu, učí se být dialogičtí.
2. Otevřený dialog je zdrojem pro dialogickou praxi, tedy způsob, jak jednají pracovníci SAS se svými klienty a dalšími partnery.
3. Organizace síťových setkání, tedy způsob, jak uspořádat setkání klienta, jemu blízkých osob a dalších zainteresovaných stran.

Dialogická praxe nám pomáhá vidět každého jako hodnotného člověka, nositele důstojnosti a lidských práv, a dává mu možnost tuto svou hodnotu zažít.

řina, situace v rodině začíná být krizová. Tuto část řeší opět SASRD.

➤ Závěrem

Včasná péče a sociální práce ve školství je nepostradatelná pro děti, které čelí různým výzvám a pocházejí z náročného prostředí. Koordinovaný systém podpory rodinám

umožní vyrovnávat podmínky pro jejich školní úspěšnost a z toho pak profituje celá společnost. Podporujeme děti a stabilizujeme rodinné prostředí. Klíčem je efektivní spolupráce sociální a školské oblasti. Abychom se k potřebným dětem dostali včas, čelíme nyní další výzvě – jak zapojit sektor zdravotnictví.